

Viite

Asia

R- Piirteitä Amurinmaasta; luonto, historia ja väestö

Asiasanat KIINA, VENÄJÄ, YMPÄRISTÖ, TALOUS

Hoitaa UM ITÄ-22

Hoitaa UE MOS

Koordinoi
Tiedoksi

ASA-01; ASA-02; ASA-31; AVS-KPO; AVS-POL; EUR-01; EUR-02; GLO-01; GLO-02; GLO-51; GLO-52; GLO-53; GLO-54; ITÄ-01; ITÄ-02; ITÄ-23; ITÄ-24; ITÄ-25; KPO-01; KPO-02; KPO-03; KPO-04; PE-21; POL-01; POL-02; POL-04; POL-07; UKKMI-00; UMI-00; VKO-01; VSI-00
BAN; BER; CAN; EUE; HAN; HNG; JAK; KUL; MNI; NDE; PEK; PIE; SEO; SIN; SNG; TOK; WAS
ETLA; FINPRO; KESKUSKAUPPAKAMARI; KTM; LVM; METSÄHALLITUS; METSÄNTUTKIMUSLAITOS; METSÄTEOLLISUUS RY; MMM; MTK; PELLERVON TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS; PMI; RAJAVARTIOLAITOKSEN ESIKUNTA; SUOMALAIS-VENÄLÄINEN KAUPPAKAMARI; SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS; TEKNOLOGIATEOLLISUUS; TT; VM; VM/HETEMÄKI; VM/SAILAS; VNK; YM; YM/KVY

Raportissa tarkastellaan Moskovan ja Pekingin suurlähetystöjen 26.04-08.05 yhteistyönä toteuttaman matkan kohteena olleen Amurinmaaksi kutsutun Venäjän ja Kiinan raja-alueen luonnon, historian ja väestön pääpiirteitä.

Amurinmaa on vaihtumisvyöhyke, jossa havumetsätaiga vaihtuu lauhkean vyöhykkeen sekametsiksi ja lehtipuumetsiksi.

Alueella kohtaavat kiinalainen, venäläinen ja monien alkuperäiskansojen kulttuurit.

Venäjä ja Kiina ovat vuosisatojen ajan kamppailleet alueen herruudesta ja joinakin kausina myös Japanin vaikutus on ollut voimakas.

Monivaiheinen historia ja kulttuurien kirjo vaikuttavat laajenevaan yhteistyöhön yli nykyisen valtakunnan rajan.

Amurinmaan määrittely

Kauko-Itä on Venäjän itäisin talousalue, johon kuuluu laajoja pohjoisia alueita kuten Jakutia ja Tšukotka. Kauko-Itää tarkastellaan tavallisesti kahtena osana. Eteläosaan kuuluvat Primorjen ja Habarovskin piirit, Juutalaisten autonominen alue, Amurin, Kamtšatkan (mukana Korjakkien autonominen piiri) ja Sahalinin alueet. Näistä Amurinmaahan kuuluvat Primorje, Habarovskin piirin ja Amurin alueen eteläosa sekä Juutalaisten autonominen alue. Amurinmaana pidetään perinteisesti Amurin ja sen suurten sivujokien vaikutuspiirissä olevia alueita, jotka eroavat luonnonoloiltaan ja historialtaan Itä-Siperian Baikalin takaisesta alueesta ja Kauko-Idän pohjoisosasta.

Kiinan puolella nykyisen Kiinan ja entisen Mantshurian koillisin maakunta Heilongjiang kuuluu luonnonolojen puolesta samaan kokonaisuuteen. Heilongjiang tarkoittaa Amur-jokea ja maakunta on pääosin Amurin pääuoman ja sen suuren sivujoen Sungarin valuma-alueella.

Amurinmaa on vaihtumisvyöhyke, jossa havumetsätaiga vaihtuu lauhkean vyöhykkeen sekametsiksi ja lehtipuumetsiksi. Suurten jokien laaksoissa on laajoja aroja ja niittyjä, joista parhaat osat on raivattu mustan mullan pelloiksi. Alueella vallitsee rikas mantshurialainen kasvillisuus, joka eroaa pohjoisesta Ohotan taigasta ja läntisestä Dahurian arojen kasvillisuudesta. Alueella kohtaavat kiinalainen, venäläinen ja monien alkuperäiskansojen kulttuurit. Venäjä ja Kiina ovat vuosisatojen ajan kamppailleet alueen herruudesta ja joinakin kausina myös Japanin vaikutus on ollut voimakas. Monivaiheinen historia ja kulttuurien kirjo vaikuttavat laajenevaan yhteistyöhön yli nykyisen valtakunnan rajan.

Luonnonolot

Yleistä

Lännessä itään suuntautuva Stanovoj-vuoristo on pohjoisessa Lenan ja Amurin valuma-alueiden suuri vedenjakaja. Amurin puolen merkittävimmät vuoristot ovat kaakosta koilliseen suuntautuvat Pieni-Hingan vuoristo ja rannikon yli 1 500 km pitkä Sihote Alin vuoristo. Pienen Hinganin länsipuolella sijaitsee Amurin oblastiin kuuluva Zej-Burein tasanko ja näiden vuoristojen välillä on Keski-Amurin tasanko, jonka keskellä sijaitsee Habarovskin kaupunki. Vladivostokin suunnalla Hanka-järven eteläpuolella on samanniminen tasanko. Tasankojen parhaat osat ovat nykyisin pelloksi raivattuja mustan mullan alueita. Amurin ja Ussurin varsilla on jopa kymmenen kilometrin levyisiä luonnonniittyjä ja kosteikkoja.

Heilongjiangin maakunnan ydinosa on Harbinin seudulla lähes 500 km:n levyinen Sunljaon tasangon pohjoisosa. Se on hyvää mustanmullan maatalousaluetta. Tasankoa ympäröivät vuoristot; Iso-Hingan lännessä, Pieni-Hingan pohjoisessa ja Shangguangcau- ja Laoye- vuoristot koillisessa. Iso-Hingan-vuoristo on luontainen raja Sisä-Mongolian arojen ja autiomaiden suuntaan.

Amurinmaa sijaitsee Euraasian mantereen reunalla lähellä Tyyntä valtamerä. Ilmasto on sisämaassa vahvasti mantereinen ja rannikolla mereinen. Kesämonsuuni tuo sateita Tyyntä valtamereltä ja talvimonsuuni kylmyyttä mantereelta. Sumut ovat yleisiä. Talvi on kylmä ja kuiva. Vuoden keskilämpötila on alempi kuin yleensä näillä leveysasteilla (52- 42 pohjoista leveyttä). Tammikuun keskilämpötila vaihtelee rannikon -16 asteesta sisämaan lähes -30:een. Heinäkuun keskilämpötilan vaihteluväli on vastaavasti +12:sta +20 asteeseen. Kesä on sisämaassa kuuma ja rannikolla lämmin ja kostea. Vuoristojen erisuuntaisten rinteiden ja korkeusvyöhykkeiden ilmastolliset erot ovat suuret.

Metsät sijaitsevat pääosin vuoristoissa ja niiden rakenteeseen vaikuttaa sekä pohjois-eteläsuuntainen että korkeusvyöhykkeisyys. Suurten jokien laaksojen takia kasvillisuusvyöhykkeiden rajat ovat hyvin mutkikkaat. Pohjoisessa on lehtikuusimetsiä, jotka alueen eteläosassa vaihtuvat kuusi-, sembra- ja pih-

tametsiksi. Leveyspiiriltä 50 lähtien etelään päin tulevat mukaan jalot lehtipuut sekapuuna. Aivan etelässä ja Sihote-Alin-vuoriston alarinteillä pohjoisempanakin on jalojen lehtipuiden vallitsevia metsiä.

Kasvillisuusvyöhykkeet

Lehtikuusen vallitsemaan keskitaigaan kuuluvaa Itä-Siperian *vaaleaa taigaa* on ikiroutamailla Habarovskin piirin keski- ja pohjoisosan sisämaassa. Muita tärkeitä puulajeja ovat mänty, koivu sekä poppeli. Soita ja pensaikkoja on runsaasti. Vaaleaa taigaa on myös Sihote-Alin vuoristossa tumman taigan yläpuolella vaikka yleensä järjestys on päinvastainen. Myös Heilongjiangin pohjoisosassa on lehtikuusimetsiä.

Tummaa taigaa esiintyy vaalean taigan eteläpuolella ja Ohotan meren rannikolla. Se kasvaa edellistä edullisemmissä oloissa ja on osa eteläistä taigaa. Ikiroutaa esiintyy vain laikkuina. Etelässä alue rajoittuu lauhkean vyöhykkeen seka- ja lehtimetsiin. Tärkeimpiä puulajeja ovat Ajanin kuusi, pihtakuusi ja Korean sembra. Sekapuuna ja paloalueilla on koivua ja haapaa.

Sekametsiä tavataan taigan ja lauhkean vyöhykkeen vaihettumisalueella, mistä ikirouta puuttuu. Ne muuttuvat etelään päin tumman taigan lajien vähentyessä vähitellen *lehtipuuvaltaisiksi metsiksi*. Mukaan tulee taigalle vierasta kasvilajistoa; mantshuralaista, pohjois-japanilaista ja korealaista. Tämä vyöhyke on tyypillisimmillään Sihote Alin-vuoriston eteläosan alarinteillä. Ns. jalot lehtipuut ovat yleisiä mutta lajit ovat toisia kuin Euroopassa; pyökki, valkopyökki, jalava, tammi, lehmus, Mantshurian pähkinäpuu, tuija, saarni, Mantshurian omenapuu, pähkinäpensas ym. Pensaskerros ja alikasvillisuus ovat runsaslajisia ja hyvin kehittyneitä. Puulajeja voi hehtaarilla olla parikymmentä. Erikoisuuksina voidaan mainita lianimaiset Amurin viiniköynnös, Kiinan limonnik ja Actonium-köynnös. Nämä metsät ovat rikkaita ekosysteemejä, joiden eläimistö on monilajinen. Vastaavaa metsäkasvillisuutta on Venäjällä lähinnä Kaukasus-vuoristossa. Esimerkiksi Venäjän saarnimetsistä täällä on puolet ja Kaukasuksella kolmannes. Heilongjiangin metsät kuuluvat pääosin tähän ryhmään.

Raja-alueiden maankäytön eroja

Matkan aikana voitiin tehdä havaintoja eroista Kiinan ja Venäjän välillä. Vaikka luonto on suunnilleen samanlaista molemmin puolin rajaa niin ihmisen toiminnan aiheuttamat erot ovat havaittavissa. Selvimpiä eroja ovat seuraavat:

- Maankäytön tehokkuus on Kiinassa selvästi suurempi kuin Venäjällä. Kiinassa jokseenkin kaikki viljelyskelpoinen maa on otettu käyttöön. Venäjällä viljelyksessä ovat vain parhaat mustan mullan tasangot. Heilongjiangissa viljellyn maan osuus pinta-alasta on kolmasosa. Venäjällä pellon osuus on vain murto-osa siitä ja siellä on nähtävissä aikaisemmin viljeltyjä peltoja, jotka on jätetty pois käytöstä.
- Venäjällä näkyi selvästi enemmän kuin Kiinassa laidunkäytössä olevia maita ja lähes luonnontilaisen kaltaisia niittyjä ja kosteikkoja.
- Kiinan maaseudulla on enemmän haja-asutusta kuin Venäjällä, missä jopa Siperian radan ja päätien varressa on kymmenien kilometrien asumattomia välejä.
- Matkareitin varrella Kiinan puolella Harbinista rajalle oli 600 km:n matkalla vain muutaman kilometrin matkalla metsiä, joiden rakenne muistutti luonnonmetsiä. Tehokkaasti hoidettuja viljelymetsiä näkyi. Venäjän rajan tuntumassa oli laajasti vesakoksi taantuneita alunperin Mantshurian tammen metsiä. Venäjän puolella vastaavat metsät olivat lähes luonnontilaisia. Venäjän puolella ei metsänhoidon jälkiä juurikaan näkynyt.

Historiaa

Vanha historia

Amurinmaata hallitsivat aikanaan kiinalaiset ruhtinaskunnat. Mongoleilla oli vahva ote seutuun 1200-luvulta lähtien. Alkuperäiskansoja olivat mongolin sukuisia kieliä puhuvat dahurit Zejan seudulla, jucherit heidän alapuolellaan sekä nanaitsien ja muiden nykyisten alkuperäiskansojen edeltäjät Amurin alajuoksulla. Nämä kansat olivat löyhästi mantšujen alaisia.

Venäläisten tulo Amurille

Venäläisten eteneminen itään saavutti Amurin laakson 1600-luvun puolivälissä. Kasakka- ja kauppamiesjoukot etsivät uusia soopelimaita ja verotettavia kansoja, joilta voitiin kerätä veroa [jasak]. Ensimmäistä venäläistä retkikuntaa 1643-1646 johti V. Porjakov. Venäjälle levisi Amurinmaasta maine hedelmällisenä maata, jossa viljakin kasvaa. 1650-luvulla Jakutskin suunnalta saapunut J. Habarovin retkikunta alkoi vakiinnuttaa venäläisten vaikutusta. Alkuperäiskansojen ja mantšujen kanssa käytiin jatkuvasti kahakoita.

Nertšinskin rauha 1689

Mantšujen menestyttyä kahakoissa rajaksi vahvistettiin Nertšinskin rauhassa vuonna 1689 Argun ja Shilka joet ja sieltä rajan suunta Stanovoj-vuoriston kautta valtamerelle. Näin venäläisten Amurinmaan osittainen miehitys päättyi. Sen jälkeen molempien maiden kiinnostus alueeseen oli vähäinen. Levottomuuksien takia väestöä muutti Mantshuriaan. Amurin alue tavallaan osittain autioitui. Venäläisillä oli näkemyksiä, että alueen omistus jäi epäselväksi Nertšinskin rauhassa. Venäjä halusi kuitenkin säilyttää toimivan Kjahtan teekaupan eikä lisännyt pitkään aikaan painetta Kiinan suuntaan Amurilla. Toiveet alueen liittämistä haudattiin 150 vuoden ajaksi. Alueen rannikoita tutkittiin hallituksen tukeman venäläis-amerikkalaisen kauppakomppanian työnä. Myös Kiina osoitti vain vähäistä kiinnostusta alueeseen.

Uudelleen yhdistäminen Venäjään 1850-luvulla

Amiraali G. Nevelskoi tutki 1850-luvulla alueen rannikoita ja selvitti, että Sahalin on saari. Hän tutki myös sisämaata ja perusti mm. nykyisen Nikolajevsk-na-Amurin paikalle sotilastukikohdan. Itä-Siperian kenraalikuvernööri N. Muravjov-Amurskij tuki hänen toimintaansa. 1858 Ajpgunin rauhassa sovittiin nykyiset rajat, joita täsmennettiin Pekingin rauhassa 1860. Venäläiset puhuvat alueen uudelleen liittämistä mutta tapahtuma voidaan tulkita myös miehitykseksi, jossa hyödynnettiin Kiinan heikkoutta ja pakotettiin se rauhansopimukseen. Kiina oli tähän aikaan Britannian ja Ranskan käynnistämän toisen oopiumisodan heikentämä.

Mantshuriassa alkuperäiskansa mantšut olivat vähitellen assimiloituneet han-kiinalaisiin. Löyhästi Kiinaan kuuluvaa Mantshuriaa käytettiin rikollisten karkotuspaikkana ja sitä voidaan pitää tavallaan "Kiinan Siperiana". Siellä saivat 1800-luvun lopulla valtaa hunghutzu-rosvojoukot, joiden toiminta vaikutti Venäjän puolella Primorjessakin.

Amurinmaan asuttaminen venäläisillä

Asuttamisen taustalla olivat vahvasti sotilaspoliittiset periaatteet. Kenraalikuvernööri Muravjov-Amurskij edisti määrätietoisesti asuttamista. Sotilaallisesti organisoidut kasakat olivat ensimmäinen ryhmä; heitä siirtyi vuosina 1851-1862 alueelle 16 000 henkeä. Mukana oli myös vapaaehtoisia muuttajia kasakoiden kotialueilta Kubanista ja Donilta. Tšitan Nertšinskin kaivoksilta sallittiin vankien muuttaa uudisasukkaiksi Amurille.

Ajgunin rauhan jälkeen siirtolaisuutta rohkaistiin verohelpotuksilla ja vapautuksella sotapalvelusta. 1800-luvun lopulla noin 100 000 henkeä muutti Euroopasta ja muualta Siperiasta Amurille. Tämän vaiheen siirtolaisista 62 % tuli Ukrainasta ja Bessarabiasta. Pääosa muutti Ussurin alueelle, missä ukrainalaisten osuus oli yli 90 %. Myös joukko suomalaisia muutti nykyisen Nahodkan lähelle mutta Strelokin ihannesiirtokunta hajosi myöhemmin. Kullasta tuli 1800-luvun lopulla alueen uusi vetovoimatekijä. Väestön määrä oli edelleen liian pieni ja Japanin uhka lisäsi tarvetta saada alueelle uusia asukkaita. Vaikka työvoimasta oli pulaa niin kiinalaisten tuloa rajoitettiin. Vuonna 1910 päätettiin virallisesti, että kiinalaisia ei oteta Siperian radan rakentamiseen. Vuosina 1911-1913 tuotiin rautatien rakentamiseen 150 000 venäläistä ja näin rata rakennettiin "venäläisin voimin". Rata valmistui lopullisesti Venäjän alueen kautta Vladivostokiin asti vuonna 1916.

Asutuksen vaikutus alkuperäiskansoihin oli haitallinen vaikka se kuvataan usein kehitykseksi. Painetta heihin oli myös Kiinan suunnalta. Kiinalaiskauppiat harjoittivat velkakaupan avulla alkuasukkaiden riistoa. Venäjän viranomaiset yrittivät rajoittaa toimintaa lähettämällä ajoittain rangaistusretkikuntia häätämään luvattomia kiinalaisia. Alkuperäisestä elämänmuodosta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa ennen laajemman venäläisasutuksen tuloa on kuvausta mm. N. Przewalskijn ja V. Arsenjevin (Derzu Uzala) julkaisuissa.

Venäjän ekspansio Mantshuriaan ja konflikti Japanin kanssa

Vuonna 1896 Kiina antoi sopimuksella Venäjälle oikeuden rakentaa rautatien Mantshurian läpi Tšitasta Vladivostokiin. Vuonna 1903 valmistunut "Kiinan itäinen rautatie" lisäsi venäläisten vaikutusta alueella. Rautatien valmistuttua lisääntyi myös kiinalaisten muutto etelästä alueelle. Maatalous kehittyi ja väestö kasvoi ja teollistuminen käynnistyi. Jakso 1900-1930 oli varsinkin Pohjois-Mantshurian eli nykyisen Heilongjiangin asutuksen aikaa.

Japanin ja Venäjän sotaa 1904-1905 voidaan pitää Japanin reaktiona Venäjän ekspansioon. Hävinnyt Venäjä joutui antamaan Japanille kalastus- ja muita oikeuksia myös Venäjän puolella, mikä johti epäluuloihin japanilaisia "vakoilijoita" kohtaan. Venäläisten aktiivinen toiminta Mantshuriassa jatkui hävityn sodan jälkeenkin. Harbinin väestöstä oli vuonna 1929 venäläisiä 36 %. Siellä on vieläkin nähtävissä venäläisen kulttuurin vaikutus. Myöhemmin vuonna 1931 Japani miehitti Mantshurian ja julisti sinne itsenäisen Mantsukuon valtion ja asetti sille nukkehallituksen. Mantshuriaa hyödynnettiin Japanin siirtomaana. Japanilaistamiseen pyrittiin myös perustamalla japanilaista asutusta. Neuvostoarmeija vapautti alueen vuonna 1945 ja palautti sen Kiinalle.

Venäjän vallankumous ja ulkomainen interventio.

Kauko-Idässä bolshevikkien kannatus oli heikkoa. Lokakuun 1917 vallankumouksen jälkeen sekä kasakat että suuri osa siirtolaisina tulleista talonpojista vastusti uutta valtaa. Siellä valkoisten vastarinta kesti pitempään kuin muualla. Uuden tilanteen synnytti Englannin ja Japanin interventio Primorjeen. Ulkomaisten joukkojen tukema valkoisten sota bolsevikkejä vastaan kesti monine sekavine vaiheineen vuoteen 1925 asti, jolloin neuvostovalta vakiintui. Venäläisiä valkoisia siirtyi suuri määrä Kiinaan lähinnä Harbiniin.

Venäjän 1930-luvun kansallisuuspolitiikka Kauko-Idässä

Kiinalaisia oli Neuvostoliitossa vuonna 1926 92 000 henkeä. Kiinan kommunistien ja Kuomingtanin sisällissodan aikana Neuvostoliitto näki myönteisenä kiinalaisten olon Venäjällä. Vladivostokissa julkaistiin kiinalaisia lehtiä ja annettiin opetusta kiinaksi ja kiinalaisten osuus kaupungin väestöstä oli noin 20 %. 1930-luvulla kiinalaiset joutuivat Stalinin sarron kohteeksi ja noin 60 000 henkeä hävisi johonkin.

Korealaisia oli Venäjällä vuonna 1926 167 000 henkeä. He olivat enimmäkseen maanviljelijöitä, jotka harjoittivat omaa kulttuuriaan kuten kiinalaiset. Heitä oli paljon Etelä-Ussurin alueella. 1920-luvulla oli perustettu korealaisten autonominen piiri Korean rajan tuntumaan Posjetiin. Korealaisten kohtalo oli lähes sama kuin kiinalaisten. Heitä siirrettiin 1930-luvulla lähinnä Kazakstaniin. Tilalle tuli venäläisiä ja ukrainalaisia uudisasukkaita. Korealaisia oli 1910 51 000 henkeä Ussurissa ja 1 500 Amurilla.

Juutalaisia oli tullut jonkin verran Kauko-Itään osana venäläistä siirtolaisuutta. 1920-luvulla keskusteltiin Venäjällä juutalaisten kotimaasta. Leninin mukaan jokaisella kansallisuudella tuli olla kotimaansa. Juutalaisten autonominen alue perustettiin 1934 keskuksenaan Birobižjan. Tavoitteena oli antaa juutalaisille kotimaa ja turvata näin heidän lojaalisuutensa Neuvostoliittoa kohtaan. Juutalaista väestöä oli autonomisella alueella enimmillään noin 20 000 henkeä. Vuonna 1938 108 000 asukkaasta oli juutalaisia vain 19 %. Vaikka monet juutalaiset poliitikotkin edistivät asiaa niin kotimaahanke ei menestynyt kovin hyvin. Aikaisemmin Habarovskin piiriin kuulunut autonominen alue sai Venäjän itsenäisen subjektin aseman vuonna 1991 ja sen nykyinen väkiluku on 197 000 henkeä.

Teollistaminen suunnitelmataloudessa

Toisen maailmansodan jälkeen Siperian ja Kauko-Idän teollistaminen eteni nopeasti suunnitelmatalouden periaatteiden mukaan. Teollisuus perustui alueen luonnonvarojen hyödyntämiseen. Suuri merkitys oli myös sotateollisuuden strategisilla investoinneilla; lentokoneita ja helikoptereja valmistettiin mm. Irkutskissa, Ulan-Udessa, Ussuriskissa ja Arsenjevissa. Suurin sotateollisuuden keskus oli riittävän kaukana (400 km) Kiinan rajasta sijaitseva Komsomolsk-na-Amur, josta uusi BAM-rata jatkuu vielä rannikolle Vaninon. Siperian rautatien merkitys on ollut suuri. Teollisuus sijoittui sen varteen ja rautatietoimintoja varten perustettiin suuria varikoita ja teollisuuslaitoksia. Vladivostokin perinteinen asema suurimpana satamakaupunkina vahvistui Siperian radan liikenteen kasvaessa. GULAG-toiminnan painopiste oli Kauko-Idän pohjoisosassa Magadanin suunnalla mutta vaikutus ulottui myös eteläosaan. Suuria varuskuntia perustettiin Kiinan rajan tuntumaan. Koko Baikalin itäpuolinen alue oli ulkomaalaisilta suljettua aluetta 1980-luvun loppuun asti lukuun ottamatta Nahodkan satamaa. Teollistaminen muutti väestösuhteet lopullisesti ja neuvostoliittolainen yhtenäiskulttuuri levisi syrjäisiin taajamiin asti.

Venäjän ja Kiinan suhteiden kehitys

Kiinalla ja Neuvostoliitolla oli toisen maailmansodan jälkeen yhteistyösopimus, jonka puitteissa Neuvostoliitto osallistui varsinkin Koillis-Kiinan teollistamiseen. Suhteet kuitenkin huononivat ja maiden sosialistinen yhteistyö loppui vuonna 1964. Vuonna 1969 tapahtui verinen rajavälikohtaus Ussuri-joen Damanskin saarella. 1980-luvulle kestäneen jännityksen yhtenä syynä olivat Kiinan vaatimukset "menetettyjen alueiden" saamiseksi ja Venäjän painottaessa niiden olevan "ikiaikaista luovuttamatonta Venäjän maata".

Gorbatšovin aloittaman perestroikan aikana Venäjän ja Kiinan suhteet normalisoituivat 1980-luvulla ja myös taloudellista yhteistoimintaa kehitettiin. Kiinalaisen työvoiman käyttöön rakentamisessa ja maataloudessa Venäjällä suhtauduttiin myönteisesti. Samaan aikaan alueen alkuperäiskansat saivat jonkin verran vaikutusvaltaa luonnonvarojen käyttöön heille tärkeillä alueilla.

Väestö

Venäjän Kauko-Idän väkiluku on alhainen. Väestö keskittyy Siperian radan varren kaupunkeihin ja taajamiin, joiden ulkopuoliset laajat alueet ovat lähes asumattomia. Kaupunkiväestön osuus on 70-80 %. Tiheimmin asutettuina alueina erottuvat maatalouden painopistealueet Zeja-Burein alanko Amurin oblastissa sekä Ussurisk-Vladivostok-Partisanskin seutu Primorjessa. Näillä alueilla väestön tiheys on

noin 50 asukasta/km². Keskimäärin Kauko-Idän väestön tiheys on noin 1 asukas/km². Kansallisuuksista venäläisten osuus on 88 % ja ukrainalaisia on noin 7 %. Alkuperäiskansojen osuus on vain noin 1.5 %. Habarovskin ja Primorjen piireissä asuu seuraavia lähinnä vain siellä tavattavia kansoja:

- *nanaitsit*: Amurin laaksossa Habarovskin ja Komsomolsk-na-Amurin välillä sekä Primorjessa ja Sahalinilla yhteensä noin 12 000 henkeä. Elinkeinoja ovat keräilytalous, kalastus ja metsästys. Kanadan rahoittama Gassinskin mallimetsä pyrkii edistämään metsän käyttöä nanaitsien perinteen pohjalta.
- *ultsit*: Amurin alajuoksulla noin 3 200 henkeä, elinkeinona kalastus
- *nihvit*: Amurin suistossa ja Sahalinilla noin 4 600 henkeä, elinkeinona kalastus ja keräily
- *orokit eli ultit*: Vaninon seudulla ja pääosa Sahalinilla, noin 350 henkeä, elinkeinoina metsästys, kalastus ja poronhoito
- *udeheitsit*: Hor-joen laaksossa ja Primorjen alueella noin 2 000 henkeä, elinkeinoina metsästys ja kalastus
- *negidalitsit*: Amurin suistossa noin 600 henkeä, elinkeinona kalastus

Lisäksi Habarovskin piirin pohjoisosassa asuu laajoilla alueilla Siperiassa tavattavia evenkejä ja evenejä, joiden elinkeinoja ovat poronhoito ja metsästys sekä rannikolla kalastus.

Koillis-Kiina ja sen pohjoisin alue Heilongjiangin maakunta ovat Venäjään verrattuna hyvin tiheään asuttuja ja maaseutuväestön osuus on suurempi kuin samanlaisissa luonnonoloissa sijaitsevilla Venäjän alueilla. Taulukossa 1 kuvataan eräiden alueiden väestön määrää ja tiheyttä.

Taulukko 1. Kiinan ja Venäjän sekä eräiden Kauko-Idän alueiden väestö

Alue	Pinta-ala, milj. km ²	Väestö, milj. henkeä	Väestön tiheys, h/km ²
Venäjä	17.1	145	9
Euroopan Venäjä	3.9	106	27
Aasian Venäjä	13.2	39	3
Kauko-Idän fed. piiri	6.2	6	1
Habarovskin piiri	0.8	1	1
Primorjen piiri	0.2	2	10
Amurin oblast	0.4	1	3
Kiina	9.3	1273	137
Koillis-Kiina (Heilongjiang, Jilin, Liaoning)	0.8	108	135
Heilongjiang maakunta	0.5	38	76

Venäjän Kauko-Idässä on krooninen pula työvoimasta. Väestökehitys on ollut 1990-luvulta lähtien huolestuttava; syntyvyys on laskenut ja kuolleisuus on noussut sekä poismuutto on lisääntynyt. Suurten kaupunkien kuten Habarovskin tilannetta parantaa muutto sinne pohjoisilta alueilta. Matkan aikana tavatut alueiden johtajat totesivat demografisen ongelman olemassaolon mutta he kertoivat, että pahin vaihe on kuitenkin ohitettu.

Monet asiantuntijat ovat pitäneet kiinalaisen työvoiman tuontia ratkaisuna Siperian ja Kauko-Idän työvoimapulaan. Venäjän turvallisuusneuvosto suositteli vuonna 2001 rajoitetun ja ohjatun siirtolaisuuden sallimista. 1990-luvulla esitettiin arvio, että Venäjällä asuu 2.5 milj. kiinalaista. Alin arvio on 200 000.

Kiinan virallisten tietojen mukaan entisen Neuvostoliiton alueella työskenteli 300 000 kiinalaista vuonna 2002. Heistä vain osa haluaa jäädä ulkomaille pysyvästi.

Matkan aikana keskusteltiin monissa kohteissa kiinalaisten ja korealaisten määrästä Venäjän Kauko-Idässä. Suifenhen kaupunginjohtaja kertoi, että Venäjällä työskentelee 15 000 kiinalaista liiketoiminnassa, ravintoloissa ja maataloudessa. Japanin pääkonsuli Vladivostokissa totesi, että Primorjessa on 15 400 ulkomaalaista, joista 70 % on kiinalaisia ja pohjois-korealaisia on 1 500 henkeä. Kiinalaisista valtaosa avioituu Venäjällä. Kun otetaan huomioon etnisesti kiinalaiset, jotka ovat venäjän kansalaisia, niin voidaan arvioida, että Primorjessa on merkittävä kiinalainen yhteisö. Presidentin edustajan sijainen Habarovskissa kertoi, että pohjois-korealaisia on lähinnä metsätoissa 4 000 henkeä. Myös laitonta työvoimaa on ja viranomaiset suorittavat tarkastuksia. Juutalaisten autonomisen alueen edustajat kertoivat, että heillä on noin 700 kiinalaista. Työministeriön heille vahvistama kiintiö on 2 000 henkeä.

Näiden tietojen perusteella voidaan arvioida, että kiinalaisten määrää Venäjällä ja muuttopainetta sinne kuvitellaan usein todellista suuremmaksi. Siperian ja Kauko-Idän työvoimapula on kuitenkin todellinen ja tulevaisuudessa kiinalaisten työntekijöiden määrä todennäköisesti lisääntyy vaikka Venäjän siirtolaispolitiikka on nykyisin rajoittavaa ja työlupien määrä on kiintiöity alueittain.

Lähteitä:

Akademii nauk SSSR. 1961. Dalnyj vostok, fisiko-geografitseskaja harakteristika. Izd. akademii nauk, Moskva. 433 s.

Alpetjev, M. et al. 1976. Fizitšeskoe geografija SSSR. Vyšaja škola, Moskva. 359 s.

Anutšin, V. 1948. Geografitšeskie otšerki Mandžurii. Geografis, Moskva. 299 c.

Atlas; ljubi i znaj svoj kraj. 2002. Dalnevostotsnoe aerogeodeziteskoe predrijatie, Habarovsk. 31 s.

Forsyth, J. 1996. A history of peoples of Siberia. Cambridge University Press, Cambridge. 455 p.

Heilongjiang today. 2003. Information office of Heilongjiang province, Harbin. 70 p.

Hruštšov, A. (toim.). 2001. Ekonomitšeskaja i sotsialnaja geografija Rossii. Drofa, Moskva. 670 s.

Hill, F. and Gaddy, G. 2003. The Siberian curse. Brookings Institution Press, Washington D.C. 303 p.

Sokolova, Z. (toim.) 2001. Arktika moj dom. Severnye prostory, Moskva. 285 s.

LIITTEET

-